

Visual Thinking Strategies -menetelmän toimivuus

– **keskeiset havainnot museovierailutilanteesta**

Generation -taidenäyttelyssä

Henna Heikkinen

Taidekasvatuksen kandidaatintutkielma

Kevätlukukausi 2018

Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos

Jyväskylän yliopisto

1	Johdanto.....	2
2	Visual Thinking Strategies (VTS) ja menetelmän konkreettinen käyttö.....	5
2.1	Esteettiset tasot.....	7
2.2	Ohjaajan roolista	8
3	Tutkimustilanne Generation -näyttelyssä	9
3.1	Tutkimuksen eteneminen	10
3.2	Generation -näyttelyn teokset ja VTS -menetelmän käyttö	11
3.2.1	Kuvantarkastelu 1. Svante Gullichen Ensiapu / First Aid (2016).....	12
3.2.2	Kuvantarkastelu 2. Heikki Heinonen Suklaa / Chocolate (2016)	17
3.2.3	Kuvantarkastelu 3. Sanni Weckman Osmo (2017)	20
3.2.4	Kuvantarkastelu 4. Tarina Tommiska Boys & Flowers (2016)	23
3.3	Omaan itseen liittyvät huomiot	25
4	Johtopäätökset	27
5	Tutkimuksen luotettavuus ja mahdolliset jatkotutkimukset	29
6	Lähteet	31
7	Liitteet.....	32

1 Johdanto

Olen usein kuullut sanottavan taiteellisen toiminnan yhteydessä taidetta harvemmin kuluttavien suusta ”en ymmärrä taidetta” tai ”en osaa sanoa tästä mitään, koska en ymmärrä tätä”. Nämä väittämät ovat saaneet itseni kiinnostumaan ihmisen muuttuvasta suhteesta taiteeseen ja siihen, missä vaiheessa into kuvataiteen eri muotoja kohtaan lakkaa ja miksi. Taiteeseen liittyvät kokemukset ja taidekasvatus välineineen ovat kiinnostuksen kohteitani ja olen tässä tutkielmassa valinnut tarkastelun kohteeksi erään taidekasvatuksellisen menetelmän. Kyseessä on Visual Thinking Strategies (VTS) -menetelmä, joka on tarkoitettu yhdeksi tavaksi tarkastella taideteoksia.

VTS -menetelmän ovat kehittäneet yhdysvaltalaiset kognitiiviseen psykologiaan erikoistunut Abigail Housen ja museokasvatuksen asiantuntija Philip Yenawine. Tarkoituksena oli luoda uudenlainen menetelmä museokasvatuksen tueksi, jonka avulla oppiminen ja ymmärtäminen museokasvatustyössä olisi tehokkaampaa. (”Joel Smith Media” 2018.) Tämä johdatti etsimään keinoja parantaa museokasvatustyötä ja halun tehdä siitä laadullisesti asiakasta tyydyttävämpää. Vastauksia löytyi mm. Abigail Housenin kognitiiviseen kehitykseen ja oppimiseen pohjautuvista vaiheteorioista. Ne ovat saaneet vaikutteita ja syntyneet kehityspsykologisten teorioiden ja uranuurtajien kautta. Näistä mainittakoon psykologi Rudolf Arnheim, jonka näkemiseen ja ajatteluun pohjautuvia teorioita on hyödynnetty VTS -menetelmän teoriaa luodessa (Yenawine 2013, 108) ja Arheimin *Visual Thinking* –teos (1969), josta menetelmä on saanut nimensä. Myös kehityspsykologit Lev Vygostki ja Jean Piaget ovat merkityksellisiä teoreetikoita VTS -menetelmän synnylle, sillä molemmat ovat urallaan tutkineet oppimisen ja vuorovaikutuksen välistä suhdetta (Jäppinen 2016, 10-11). Tiivistetysti menetelmä tarkoittaa keskustelevaa kuvantarkastelua. Se on konkreettinen menetelmä, joka pyrkii yhdistämään taidekasvatuksellisia keinoja ja yllä mainittuja psykologian alan teorioita kokonaisuudeksi.

VTS -menetelmän toimivuudesta on tehty tutkimusta Yhdysvalloissa, joista osa löytyy suoraan VTS -menetelmän omalta internetsivustolta (Joel Smith Media 2018). Menetelmää on tutkittu myös Suomessa lähivuosina muun muassa pro gradu tutkielmien muodossa. Aija Jäppinen (2016, 10–11) tutkii pro gradu -tutkielmassaan *VTS ja visuaalinen lukutaito: yhdysvaltalaisen käyttäjien näkemyksiä visuaalisesta lukutaidosta ja sen merkityksistä VTS-menetelmän osana*

tutki visuaalista lukutaitoa ja VTS -menetelmää sen mahdollisena kehittäjänä. Hän korostaa visuaalisen lukutaidon kehityksellisen viitekehyksen tärkeyttä koko VTS -metodin ymmärtämisessä ja hän hyödyntää vahvasti sen kehityopsykologista teoriapohjaa tutkimuksessaan.

Toinen mainittava Suomessa valmistunut VTS -menetelmää käsittelevä pro gradu -tutkielma on Hilikka Rauhalan (2017) *Taide, kieli ja kotoutuminen*. Tutkielmassaan Rauhala käsittelee maahanmuuttajien kielen oppimista VTS -menetelmää apuna käyttäen. Tutkielmassa tulee esiin se, että VTS -tilanteisiin osallistuminen ja vuorovaikutteinen keskusteleva kuvantarkastelu edistivät maahanmuuttajien kielen oppimista, kotoutumista ja että sitä kautta kielen käyttämisestä tuli osallistujille luontevampaa.

Ihmisten välinen vuorovaikutus ja sitä kehittävät ja lisäävät teemat ovatkin VTS -menetelmälle oleellisia. Abigail Housen (2001-2002, 101) toteaa tutkimusartikkelissaan, että oppiminen ei tapahdu tyhjiössä ja että kriittinen ajattelu vaatii syntyäkseen ympäristön ja kontekstin. Yenawine (2013, 19) kuvaakin VTS -menetelmän pääteemaksi visuaalisen lukutaidon, ajattelun ja kommunikatiivisten taitojen kehittämisen. Visuaalisen lukutaidon Yenawine sanoo olevan ”kykyä löytää merkityksiä kuvamateriaalista ja kykyä sanallistaa noita merkityksiä, pohtia ja liittää nämä pohdinnat osaksi ympäröivää maailmaa eli kontekstia” (”Joel Smith Media” 2018).

Tässä tutkielmassa pääteemana on vuorovaikutteisuuden ja siihen nivoutuvien teemojen avaaminen ja havainnoiminen VTS -tilanteesta. Olen kiinnostunut siitä, miten VTS -menetelmä toimii ja miten se suhteutuu omaan teoriaansa. Millaisia tulkinnallisia tilanteita pääsee syntymään ja miten ryhmän keskinäinen vuorovaikutteisuus niihin vaikuttaa. Myös ohjaajan rooli menetelmän onnistumisessa ja etenemisessä on yksi tarkastelun kohteista.

Tutkimuskysymykseni on tarkemmin, *miten VTS- menetelmä toimii konkreettisesti: millaisia asioita tutkimustilanteesta on havaittavissa?* Tutkielma kuuluu laadullisen tutkimuksen piiriin. Aineistokeruu tapahtuu osallistumalla VTS -tilanteisiin museovierailun yhteydessä *Generation* taidenäyttelyssä, Jyväskylän taidemuseo Holvissa. Museovierailu äänitetään ja tilannetta havainnoidaan paikan päällä. Analyysi on tehty aineistolähtöisesti.

Tutkielman toisessa luvussa esittelen, miten VTS -menetelmä konkreettisesti toimii ja nostan esille menetelmästä tutkielman kannalta oleellisen pohjateorian ja pääkäsitteet. Kolmannessa

luvussa syvennyn tutkimustilanteeseen, siellä syntyneisiin havaintoihin ja etsin linkkiä teorian ja menetelmän konkreettisen käytön välille. Luvussa neljä pohdin tutkielmassa syntyneitä havaintoja ja koetan tehdä yhteenvetoa siinä syntyneistä teemoista. Lopuksi pohdiskelen tutkielman tieteellistä luotettavuutta ja mahdollisuutta jatkotutkimukselle. Päätän tutkielman tiivistämällä siinä syntyneitä havaintoja ja pohtimalla menetelmän käytön mahdollista vaikuttavuutta.

2 Visual Thinking Strategies (VTS) ja menetelmän konkreettinen käyttö

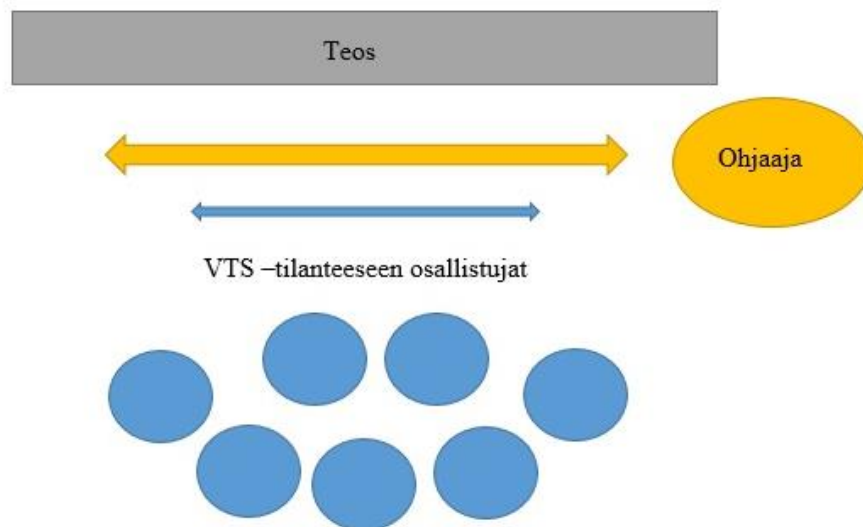
Visual Thinking Strategies (jatkossa vain VTS) on 1990-luvun alussa Yhdysvalloissa kehitelty taidekasvatuksellinen menetelmä, joka tarkoittaa tiivistetysti keskustelevaa kuvantarkastelua. Menetelmä yhdistää taidekasvatuksellisia keinoja ja kognitiiviseen psykologiaan perustuvia teorioita kokonaisuudeksi. Yenawine (2013, 1) nostaa esille kysymyksen 'miksi' yhdeksi pääteemaksi menetelmän luomisessa. Vuosia museokasvatustyötä tehdessään ja kasvatuksellisia ohjelmia New Yorkin modernin taiteen museossa MOMA:ssa johtaessaan Yenawine huomasi, että ihmiset palaavat aina tähän kysymykseen yrittäessään ymmärtää esillä olevia taideteoksia. Ihmisen halu ymmärtää näkemäänsä korostui vaikeammin ymmärrettävissä teoksissa, mutta museotyöntekijöiden selitykset teoksien sisällölle eivät siltikään olleet tyydyttäviä ja monesti selitys poiki vain lisää kysymyksiä. Muun muassa tätä ongelmaa varten menetelmä on kehitelty, mutta sen käytöllä on tarkoitus ja pyrkimys myös kehittää syvempää oppimista ja ymmärtämistä. Metodin kautta on tarkoitus kehittää kognitiivisia prosesseja: kieltä, kuvanlukutaitoa, tulkintaa ja havaitsemista. ("Joel Smith Media" 2018.) Philip Yenawine kuvaa myös VTS -menetelmän pääteemaksi visuaalisen lukutaidon, ajattelun ja kommunikatiivisten taitojen kehittämisen. Kuunteleminen, itsensä ja ajatustensa ilmaisemisen taito vuorovaikutteisessa ja avoimessa tilanteessa avaavat Yenawinen mukaan mahdollisuuden tällaiselle oppimiselle (Yenawine 2013, 19). Hän kuvaa VTS -kuvantarkastelutilanteen kolme pääteemaa:

- 1) Taideteoksen katselu ja sen moniulotteisuuden havaitseminen.
- 2) Vastaaminen kasvatustieteellisesti rakennettuihin puolistrukturoituihin kysymyksiin (jotka esittelen tarkemmin kuvauksen edetessä).
- 3) Osallistuminen ryhmäkeskusteluun ohjaajan avustuksella ja VTS-menetelmälle kuuluvilla lainalaisuuksilla. (Yenawine 2013, 19.)

VTS -kuvantarkastelutilanteeseen osallistuvan ryhmän on tarkoitus olla läsnä kokonaisena menetelmän käytön ajan ja kaikkia on hyvä rohkaista osallistumaan teoksista syntyviin keskusteluihin. VTS -tilanne etenee vaihe vaiheelta eteenpäin. Aivan ensimmäisenä ohjaaja esittää yleisölleen kuvan/teoksen, jota tullaan tarkastelemaan. VTS -tilanteeseen osallistujat saavat katsella teosta läheltä ja kaukaa, tilanteessa on siis mahdollisuus liikkua teoksen ympärillä

vapaasti (kuva 1. sininen nuoli). Tulkittavan teoksen on hyvä olla Yenawinen mukaan monitulkintainen, narratiivinen ja ryhmän tasoon sopiva. Ryhmän on hyvä koostua suurin piirtein samassa kehitysvaiheessa olevista henkilöistä. Ryhmän sisäiset eroavaisuudet esimerkiksi sosiaalinen tausta tai muu elämäntilanteeseen liittyvä eroavaisuus henkilöiden välillä katsotaan olevan hyödyksi. Tulevaa keskustelua ohjaa siihen osallistuvien henkilöiden omasta kokemusmaailmastaan lähtevät käsitykset ja tulkinnat teoksesta ja täten ryhmäläisten keskinäisen eroavaisuuden voidaan nähdä rikastuttavan ryhmätilanteessa syntyvää keskustelua. (Yenawine 2013, 24.)

Kuva 1. Esimerkki VTS -tilanteesta

VTS -tilannetta ohjaavat eteenpäin puolistrukturoidut kysymykset. Ensimmäisessä vaiheessa ohjaaja pyytää tilanteeseen osallistuvaa ryhmää tarkastelemaan kuvaa hetken aikaa kaikessa hiljaisuudessa. Tämän jälkeen hän esittää kysymyksen ”mitä tässä kuvassa on meneillään/mitä tässä kuvassa tapahtuu?”. Toisessa kysymyksessä ohjaajaa pyytää kysymykseen vastanneita syventämään kuvan tulkintaa kysymällä ”mikä kuvassa havaitsemasi saa sinut sanomaan niin?”. Tätä kysymystä toistetaan moneen kertaan uusien tulkintojen ilmaantuessa. Viimeisenä kysymyksenä on ”mitä vielä voimme löytää?”. (Yenawine 2013, 25-26.) Näiden kysymysten tarkoituksena on ohjata ryhmää vuorovaikutteiseen oppimistilanteeseen ja kysymysten yksinkertaisuuden on tarkoitus antaa mahdollisuus kaikille osallistua keskusteluun

tietotaidostaan huolimatta. Nämä kysymykset ovat erittäin oleellisia VTS -tilanteessa ja seuraavaksi perustelen hieman niiden taustaa ja tarkoitusta.

2.1 Esteettiset tasot

Abigail Housen (1999, 6–7) valottaa kysymysten merkitystä tarkentaen, että kysymysten tarkoituksena on toimia avoimena haastatteluna. Ne on alun perin kehitellyt Housenin tutkimusta varten, jossa tutkittiin esteettistä herkkyyttä. Tätä kysymyskokonaisuutta kutsutaan nimellä Aesthetic Development Interview tai ADI. Kysymysten tarkoituksena on johdattaa kuvan tai teoksen tarkastelija monologisiin eli tarkemmin tilanteeseen, jossa hän ajattelee ääneen samaan aikaan, kun yrittää saada selkoa esillä olevasta taideteoksesta. Ohjaajan tarkoitus on pysyä neutraalina ja vaikuttaa mahdollisimman vähän tarkastelijan tulkintaan. Hänen tehtävänsä on kysymyksillä johdattaa tarkastelija syvemmälle teokseen ja pysyä monologitilanteessa takalalla, kunnes henkilö on lopettanut. Tutkimustyön avulla Housen (1999, 9–12) on saanut selville, että ihmisillä on tapana selittää esillä olevia taideteoksia viiden eri tason kautta, jotka kertovat myös tarkastelijan kuvanlukutaidollisista kyvyistä. Hän kutsuu näitä tasoja esteettisiksi tasoiksi (Aesthetic Stages):

Ensimmäisessä (accountive) tasossa kuvan tarkastelijat ovat tarinan kertojia. He luovat tulkinnan henkilökohtaisten tuntemusten ja assosiaatioiden pohjalta ja usein pyrkivät luomaan teokselle narratiiveja. Toisessa (constructive) tasossa kuvan tarkastelijat luovat teokselle viitekehyksen, jonka varassa kuvaa tai teosta tarkastellaan. He pyrkivät loogisuuteen ja käyttävät omaa tietotaitoaan hyväkseen tulkinnassa ja pyrkivät yhdistämään tulkintansa vallitseviin konsepteihin ja ilmiömaailmaan. Kolmannella (classifying) tulkinnan tasolla tarkastelijat ottavat käyttöön analyttisen ja kriittisen tavan tarkastella teosta. He tarkastelevat teosta kuin taidehistorioitsijat ja ottavat tulkinnassaan huomioon esimerkiksi teoksen tekniikan, mahdollisen ajan, paikan, kontekstin ja tyyli suunnan. Neljännellä (interpretive) tasolla tarkastelijat ottavat käyttöön henkilökohtaisen suhteen taideteokseen ja yhdistävät sen kriittiseen ajatteluun. He tarkastelevat teosta pitkäjänteisesti ja antavat teoksen avautua pikkuhiljaa. He hyödyntävät intuitiotaan ja yhdistävät sen aiempien tasojen tulkintatapoihin. Viidennessä (re-creative) tasolla henkilöt joiden historia kuvantarkastelussa on pitkä pystyvät luomaan teokselle syvempiä merkityksiä ja

linkittämään aiemmat tasot yhteen ja miettimään esimerkiksi samaa teosta aivan uudesta näkökulmasta, tai näkemään siinä jotain aivan uutta.

2.2 Ohjaajan roolista

Aiemmin mainitut kommunikointi, kuuntelun taito, vuorovaikutteisuus, havaitseminen, tulkintojen teko ja itsensä ilmaisemisen taito nousevat olennaisiksi teemoiksi VTS -tilanteessa, kuten edellä kuvatuissa tasoissa näkyy. Ohjaajan tulee ottaa ryhmän kehityksellinen taso huomioon tarkastelutilanteessa ja hänellä on suuri rooli VTS -tilanteen etenemisestä. Kuvailen vielä lyhyesti ohjaajan rooliin liittyvää tematiikkaa.

Kysymysten esittämisen lisäksi keskustelun aikana ohjaaja osoittaa käsiteltävässä teoksessa esiin nousseet kohdat konkreettisesti osoittamalla kyseisen kohdan. Tätä kutsutaan visuaalisen parafraasin tekemiseksi. (Yenawine 2013, 27–29.) Yhtä aikaa visuaalisen parafraasin kanssa ohjaaja tekee parafraasin siitä, mitä kuvan tarkastelija on sanonut osoittamastaan kohdasta ääneen, eli toistaa sen mitä tarkastelija on sanonut uudelleen hieman toisin sanoin. Ohjaaja liikkuu teoksen edessä edes takaisin (kuva 1. keltainen nuoli), riippuen siitä mitä kohtaa teoksesta tarkastelija nostaa omassa puheessaan esille. Ohjaajan tarkoitus on näin ollen näyttää, että on ymmärtänyt mistä teoksen kohdasta tarkastelija puhuu ja osoittaa muille ryhmäläisille kyseenomainen kohta nähtäväksi ja mahdollisesti tulkittavaksi. (Yenawine 2013, 27–28.)

Ohjaajan tärkeä tehtävä on fasilitointi, joka tarkoittaa ryhmätilanteen ryhmäprosessin suunnittelua ja toteuttamista (Yenawine 2013, 15). Ryhmätilanteessa eli VTS -tulkinnan lomassa ohjaajan on tarkoitus linkittää VTS -tilanteessa syntyneitä tulkintoja toisiinsa niin, että saadaan synnytettyä keskustelua eri tulkintojen välille. Yhden VTS -tilanteen kestoksi arvioidaan noin 15–20 minuuttia per. teos/kuva. Menetelmän tarkoitus on ruokkia keskustelua, joten vääriä tulkintoja tai vastauksia ei ole menetelmän teorian mukaan olemassa. Lopuksi ohjaaja kiittää ryhmää tilanteeseen osallistumisesta ja kuvan tarkastelu päättyy. (Yenawine 2013, 168.)

3 Tutkimustilanne Generation -näyttelyssä

Tutkimuksen aineistonkeruu tapahtui havainnoimalla museovierailutilannetta ja tutkimustilanteen tallentamisesta äänittämällä. Tutkimus suoritettiin Jyväskylän taidemuseo Holvissa etukäteen sovittuna aikana 5.4.2018 jatkuen seuraavana päivänä 6.4.2018.

Tutkimustilanteen aikaan oli Jyväskylän taidemuseo Holvissa meneillään taidenäyttely *Generation*. Tähän näyttelyyn oli koottu 15–23-vuotiaiden taiteilijoiden teoksia. Alkuperäinen näyttely on ollut esillä Amos Andersonin taidemuseossa vuonna 2017 ja siellä oli esillä 42 taiteilijan teokset. Näistä Jyväskylän näyttelyyn valikoitui 28 taiteilijan teokset. (”BOTH & Pixels” 2016; ”Jyväskylän kaupunki / Jyväskylän taidemuseo” 2017). Käytän omassa tutkimuksessani neljän taiteilijan teoskokonaisuutta, joiden äärellä VTS -menetelmän käyttöä tapahtui.

Näyttelyssä oli havaittavissa vahvasti nuorten aikuisten sisäinen maailma ja nykyaikaan liittyvät teemat. Nykyajan vaikutus oli nähtävissä mm. elektroniikan, valokuvan ja liikkuvan kuvan runsautena ja perinteisen kuvataiteen vähäisyytenä. Teoksista löytyi kuitenkin nuoruuteen ja sen kokemiseen liittyviä universaalejakin teemoja, kuten identiteetin muovautuminen ja aikuiseksi kasvaminen. Nämä teemat ohjasivat hieman alkuperäisen tutkittavan ryhmän valintaa ja taidemuseon ehdotuksesta ryhmäksi valikoitui museovierailulle tulossa oleva Jyväskylän Nuorten taidetyöpaja. Tämän ryhmän tulkintapäivän jäätyä vajaaksi seuraavan päivän tutkittavat ryhmät koostuivat eri ikäisistä aikuisista, noin 20–60-vuotiaista henkilöistä. Ryhmien erilaisuus ei kuitenkaan osoittautunut ongelmaksi, vaan tulkinnat pysyivät hyvinkin paljon universaaleilla tasoilla, tutkimustilanteiden tematiikan vain hieman eroten toisistaan. Tutkimukseen osallistui kaiken kaikkiaan 14 henkilöä, joista kaikki antoivat suostumuksensa kirjallisena.

Käyn seuraavissa alaluvuissa lävitse tutkimustilanteet ja niihin liittyvät omat erityisyytensä. Sen jälkeen käyn teos kerrallaan läpi VTS -tilanteet ja teoksien ympärille syntyneet tulkinnalliset keskustelut ja niiden lopuksi aina kokoavat huomiot. Omaan itseän liittyvät huomiot mainitsen yleisesti vasta luvun lopussa.

3.1 Tutkimuksen eteneminen

Ennen ensimmäistä tutkimustilannetta olin laatinut havaintojen tekemistä varten kahdeksan eri kategoriaa, jotka pohjautuvat myös VTS -menetelmän sisältöihin. Näiden tarkoituksena oli helpottaa ja yksinkertaistaa tutkimustilanteista syntyneitä tulkintoja. Muistiinpanojen tueksi tutkijalla on hyvä olla olemassa ainakin kolmenlaista havainnointia tukevaa kategoriaa: 1) vuorovaikutteisuus, eli millaisia vuorovaikutteisia kytköksiä ihmisten välillä syntyy 2) kontekstitietoja, eli vallitsevaan ympäristöön liittyvät ja tilanteeseen liittyvät seikat, eli kontekstisidonnaiset seikat ja 3) omaan itseen liittyvät huomioid (Grönfors 2011, 165-166).

Omaa tutkimustilannetta varten suunnittelin neljä pinnallisempaan tarkasteluun liittyvää kategoriaa, jotka ovat:

1. Kontekstitiedot (tilanne, paikka, olosuhteet, aika yms.)
2. Vuorovaikutus ryhmän välillä (mitä tekevät, sanovat, reaktiot ja muu välitön informaatio)
3. Ohjaajan rooli ja vaikutus (miten ohjaaja on tilanteessa, mitä tekee, miten tekee yms.)
4. Omaan itseen liittyvät huomioid (reaktiot, havainnot, tulkinnat yms.)

Suunnittelin myös neljä syvemmän tulkinnan mahdollistavaa kategoriaa, joihin syvennyn jokaisen teoksen tulkinnallisen osuuden jälkeen tarkemmin. Nämä kategoriat ovat:

1. Kokemuksellisuus (miltä tuntuu, miksi tuntuu, kaikki aistimaailma)
2. Teoksien tulkinta ja kuvan lukeminen (visuaalinen aistiminen, estetiikka)
3. Ajattelu ja ilmiöoppiminen (linkitys, jatkumo, yhteys)
4. Muuta yleistä

Puran tutkimustilanteet oheisten kategorioiden mukaan tekstissä toisiinsa limittyen, joten niiden läsnäolo on havaittavissa tekstin lomassa, ei itsenäisinä osioina. Kaikkia kategorioiden sisältämiä ilmiöitä ei tekstissä välttämättä esiinny, jos ne eivät ole loogisesti ja selkeästi tutkimustilanteesta nähtävissä.

Käyn seuraavaksi lävitse, mitä päivät pitivät sisällään ja millaisia teoksia tutkimuksessa käytettiin. Käytän VTS –tilanteeseen osallistuvista henkilöistä, tarkemmin nimikettä ’tarkastelija’, koska kyseessä on keskusteleva kuvantarkastelu. Aiemmin mainitut ADI -kysymykset kuuluvat ohjaajan rooliin ja ne kuljettavat keskustelua eteenpäin. Kysymys yksi

aloittaa kuvantarkastelutilanteen ja houkuttelee pohtimaan teosta avoimesti. Kysymys kaksi johdattelee syvemmälle tulkintoihin ja merkityksiin ja sitä tulisi toistella useasti harjoituksen aikana. Kolmannen kysymyksen rooli on ohjata henkilö löytämään lisää tulkittavaa ja palauttaa keskittyminen teokseen. (Yenawine 2013, 25-26; Housen 2001-2002, 100-101.) Ohjaaja tekee myös aiemmin mainittuja parafraaseja menetelmän edetessä. Näillä parafraaseilla on tarkoitus osoittaa, että ohjaaja on ymmärtänyt ja kuullut, mitä sanottavaa tarkastelijalla on ja selittää se toisin sanoin muille osallistujille. (Yenawine 2013, 28.) Olen limittänyt nämä ohjaajaan rooliin liittyvät seikat osaksi tekstiä, jossa kuvaan tutkimustilannetta. Lisäksi olen muokannut VTS -tilanteeseen osallistuvien henkilöiden eli ohjaajan ja tarkastelijoiden sanomisia luettavaan muotoon, mutta sisältö sanomisissa on sama. Kuvan tarkastelua kuvaavat osiot saattavat näyttäytyä osittain kömpelöinä, sillä olen koittanut muokata henkilöiden sanomisia mahdollisimman vähän. Tekstin lomassa on myös suoria lainauksia. Erottelun VTS -tilanteet ja oman tulkinnan toisistaan käyttämällä kohdissa eri aikamuotoja. VTS -tilanteita kuvatessa käytän preesenssiä ja omaa tulkintaa tehdessä mennyttä aikamuotoa.

3.2 Generation -näyttelyn teokset ja VTS -menetelmän käyttö

Kuten aiemmin mainitsin, ensimmäinen tutkimustilanne tapahtui torstaina 5.4.2018 Jyväskylän Taidemuseo Holvissa. Tämä tutkimustilanne oli ennalta sovittu ja suunniteltu, mutta ryhmää ei kuitenkaan oltu koottu tutkimusta varten, vaan Nuorten taidetyöpaja oli tulossa vierailulle joka tapauksessa. Tämän seikan tarkoituksena oli pitää museovierailutilanne mahdollisimman luonnollisena. Taidetyöpaja koostui seitsemän henkilön nuorisoryhmästä ja kahdesta nuorisoryhmän ohjaajasta.

VTS -ohjaaja taidemuseon puolesta olikin eri, jonka kanssa olin yksityiskohdista keskustellut ja tällä ohjaajalla ei ollut tietoa tulemisestani tai tutkimustilanteesta. Tämä vaikutti hieman tutkimuksen kulkuun ja avaan siihen liittyviä seikkoja tarkemmin ”omaan itseän liittyvät huomiot” -osiossa luvun lopussa. Nuorisoryhmällä ja nuoriso-ohjaajilla oli tiedossa osallisuuteni ja alkuperäinen suostumus tutkimukseen osallistumisesta. Kaksi henkilöä kuitenkin kieltäytyi osallistumasta kuvantarkasteluun, jos tilanne äänitetään. Tämän vuoksi sain nauhoitettua vain yhden VTS -tilanteen nuorisoryhmän osalta. Tilanne oli kuitenkin onnistunut. Paikkana taidemuseo oli ryhmälle ennestään tuttu ja ryhmän jäsenet olivat toisilleen keskenään tuttuja.

VTS -ohjaajan ehdotuksesta pääsin vielä seuraavana päivänä perjantaina 6.4.2018 osallistumaan VTS -tilanteisiin. Nämä tilanteet koostuivat itsenäisistä museovierailijoista ja kahdesta taidemuseon harjoittelijasta, joita VTS -ohjaaja pyysi mukaan osallistumaan keskustelemaan kuvantarkasteluun. Vaikka mukana oli kaksi museon omaa työharjoittelijaa ei heidän osallistumisensa ollut muuten eroava muiden tulkitsijoiden osallistumisesta, sillä heillekin VTS -tilanteeseen osallistuminen oli uutta. Toisen päivän henkilöt eivät olleet kaikki toisilleen tuttuja ja ryhmät olivat sekalaisia.

3.2.1 Kuvantarkastelu 1. Svante Gullichen *Ensiapu / First Aid* (2016)

Kuva 2. Svante Gullichen *Ensiapu / First Aid* (2016) pigmenttivedos. Kuva. Henna Heikkinen

Ensimmäisenä tutkimuspäivänä seurasin ryhmän mukana katsellen kaksi ensimmäistä VTS-tilannetta ja kolmannen pääsin nauhoittamaan tutkimusta varten. Yksi kieltäytynyt antoi suostumuksensa hetken kokeiltuaan. Ryhmäläiset saivat itse valita kaksi ensimmäistä teosta, jotka heitä kiinnostivat. Yleensä ohjaaja valitsee teokset etukäteen, joita käsitellään VTS-tilanteessa, sillä Yenawinen mukaan (2013, 24) teosten on hyvä olla monitulkintaisia tai kuvallisesti runsaita, jotta keskustelua syntyy. Kolmas teos, jonka sain nauhalle, oli kuitenkin ohjaajan valitsema Svante Gullichsenin *Ensiapu / First Aid* (2016) kuvapari. Tulkinta tapahtui taidemuseon toisessa kerroksessa ja taustaaäänenä tilanteessa soi pianomusiikki. Kaikista yhdeksästä tarkastelijasta arvioilta kuusi osallistui tulkintaan (arvio nauhoitteella kuultujen äänien perusteella). Tulkinta kesti noin 5 minuuttia.

Nopean tarkastelun jälkeen huomio oli kiinnittynyt vasemman puoleiseen teokseen, jossa ulkoilmassa esiintyy kaksi henkilöahmoa. Toisen heistä voisi olettaa olevan nainen ja toisen mies. Mieshahmo esiintyy teoksessa tummissa vaatteissa, pää alaspäin niskaseisonnassa ja naishahmo taas konttausasennossa, valkoinen mekko päällä lähellä ylösalaisin olevaa henkilöä. Teoksessa kuvattujen henkilöiden päät ovat vastakkain ja luultavasti kasvot toisiinsa kohdistuneina.

Ohjaaja esittää heti alkutarkastelun jälkeen ensimmäisen kysymyksen ”mitä tässä kuvassa/teoksessa on meneillään?”. Ensimmäinen tulkinta lähtee liikkeelle siitä, että nämä kaksi henkilöä vääntävät keskenään kättä tai ovat kamppailemassa toisiaan vastaan. Nämä kaksi hahmoa nähdään toisilleen vastakohtina ja tästä syntyy päätelmä vastakohtien taistelusta. Ohjaaja tekee tässä vaiheessa parafrasoin ja toistaa melkein suoraan sen mitä tarkastelija on sanonut. Toinen seikka mikä kiinnittää huomion ja vetää alkaneen keskustelun yksityiskohtiin, on erään tarkastelijan kiinnostus teoksen karuun maisemaan, muotoihin, mustan ja valkoisen väriasetelman hallintaan ja niiden voimistavaan karuun ja ruskamaiseen värimaailmaan. Ohjaajan parafrasi tarttuu värimaisemaan ”kiinnitit huomiota siihen, miten värit korostavat ja valaisevat teosta ja ei ole pelkästään mustavalkoista”. Tämä värianalyysi ei poikinnut suurempaa keskustelua vaan toisen tarkastelijan huomio kiinnittyy naishahmon funktioon. Hän näkee naishahmon lohduttavana, hyvänä pitävänä tai paikallaan pitävänä. Hän käsittää mieshahmon päällä seisonnan kuvaavan ajatusta, kuinka ”kaikki on kääntynyt pääläelleen”. Mieshahmon hän taas näkee kriisissä olevana ja, että mustaan pukeutuminen ja päällään olo korostaa tätä. Ohjaaja kiinnittää huomion tähän lohduttamiseen liittyvään tulkintaan. Tästä henkilö jatkaa suoraan, että naishahmon käsien asento viittaa siihen, koska ovat miehen kasvojen päällä. Ohjaaja nostaa esille, että tarkastelija kiinnittää huomiota käden asentoihin ja lohtuun.

Tässä vaiheessa ohjaaja toistaa kysymyksen kolme ”mitä voimme vielä löytää”? Yksi tarkastelija jatkaa sanoen, kuinka näkee kuvassa liikettä, mutta nostaa esille samalla paradoksin siitä, kuinka teos samaan aikaan tuntuu pysähtyneeltä. Hän kuvaa, kuinka teoksessa voisi seuraavaksi lähteä etenemään tanssi tai, että teos kuvaa tanssia. Ohjaaja nostaa esille tästä tarkastelijan huomaaman liikkeen tunnun. Seuraava tarkastelija taas vaihtaa tulkinnan suuntaa ja sanoo näkevänsä kuvassa hätätilanteen, jossa nainen yrittää pelastaa mieshenkilöä joltain. Tarkemmin mietittyään hän näkee kuvan mieshenkilön ahdistuneena. Ohjaaja nostaa tulkinnasta esille sen, että nainen yrittää

auttaa mieshenkilöä ja tarkentaa, että henkilö tulkitse mieshenkilön olevan ehkä ahdistunut. Tästä toinen tarkastelija jatkaa, että jos kuvan henkilö toisessa (oikealla oleva teos) teoksessa olisi ahdistunut ja yksinäinen ja päätyntä niin hankalaan asentoon yrittää nainen auttaa henkilöä (vasemmalla oleva teos) pois kyseenomaisesta asennosta ja omin sanoin 'maadoittaa' henkilön takaisin maanpinnalle. Ohjaaja nostaa esille, että tarkastelija kiinnitti huomiota kuvapariin ja siihen, miten nämä teokset liittyvät toisiinsa ja, että hän näkee, että naishenkilö yrittää auttaa mieshenkilöä pois tilasta, johon on oikean puoleisessa kuvassa päätyntä.

Tässä vaiheessa keskustelu meinaa tyrehtyä ja ohjaaja nostaa esiin kysymyksen kolme uudestaan "mitä vielä voimme löytää". Tämän jälkeen tarkastelijat palaavat yksityiskohtiin, tarkemmin siihen, miten kuvaparissa toistuu värit musta ja valkoinen ja miten tämä teema on nähtävissä myös teoksen toisessa osassa.

Teoksen toisessa osassa on siis mieshenkilö pää alaspäin huoneen nurkassa, jossa nurkasta lähtevä toinen seinä on musta ja toinen valkoinen. Ohjaaja toistaa kolmannen kysymyksen uudelleen ja eräs tarkastelija nostaa esille seikan, kuinka tästä teoksen osasta välittyy yksinäisyys ja nimenomaan nurkassa oleminen tuo sellaisen tunnelman. Tässä vaiheessa ensimmäistä kertaa koko tulkintatilanteen aikana ohjaaja kysyy toisen kysymyksen "mikä saa sinut sanomaan niin?". Tarkastelija ei osakaan pukea sitä sanoiksi miksi hänestä se näyttää tai tuntuu yksinäiseltä ja päätyy sanomaan, että teoksen toinen osa saa hänet vain tuntemaan niin. Hän pohtii myös, että tunne johtuu siitä, että kyseinen henkilö on tässä kuvassa yksin, mutta miettii, että itse teoksen osan "yleisfiilis" on sellainen, että se saa ajattelemaan niin. Ohjaaja ehdottaa parafrasissa vastaukseksi, että teoksen tunnelma on sellainen, johon tarkastelija myöntyy. Tämä tulkinta saa kannatusta toiseltakin tarkastelijalta, joka jatkaa yksinäisyyden kuvaamista niin, että näkee mieshenkilön harjoittelevan jotain yksin kurinalaisesti suljetussa tilassa ja vertaa teoksen toisen osan ulkona tapahtuvaa tilannetta vapaaksi. Ohjaajan nostaa esille, että vasemman puoleisen teoksen tunnelma on enemmän kurinalainen, kun taas oikealla puolella on vapautuneempi ympäristö. Tämän jälkeen tarkastelija tarkentaa teoksen toisen osan henkilöä 'nurkkaan ajetuksi', koska hän on konkreettisesti nurkassa. Ohjaaja tarkentaa, että tarkastelija kiinnitti huomiota sanontaan "ajettu nurkkaan" ja huomauttaa kuinka se konkretisoituu tässä kohdassa teosta (osoittaa kohtaa). Lopuksi ohjaaja toistaa kysymyksen kolme vielä kerran, jonka jälkeen keskustelut eivät enää jatku vaan tulkinallinen tilanne loppuu.

Keskusteluun osallistuvat lähtivät tulkitsemaan ensin yksityiskohtia, jonka jälkeen he syventyivät noiden yksityiskohtien tulkintaan. Joissain tilanteissa yksityiskohdat kuitenkin jäivät vain ilmaan leijumaan johdattamatta keskustelua sen syvemmälle, kuten tässä heti tulkinnan alussa, jossa esimerkiksi 'ruskamainen' ja 'karu' maisema ei saanut synnytettyä lisätulkintaa. Myöskin jotkin tarinallisuuteen ehdotetut teemat, kuten alun tarkastelijan kuvailema kamppailu tai taistelu oli sellainen, johon ryhmä ei kollektiivisesti tarttunut.

Tämän teoksen kohdalla suurempi huomio kiinnittyi voimakkaasti vasemman puoleiseen teoksen osaan, siinä missä oikeanpuoleisen teoksen nähtiin lähinnä tukevan vasemmanpuolisen teoksen narratiivisuutta. Molemmissa teoksissa mieshenkilön oleminen pää alaspäin herätti paljon tulkintoja ja sitä yritettiin selittää mahdollisen kriisin tai ahdistuneisuuden kautta. Tähän ahdistuneisuuden teemaan etsittiin myös paljon muita syitä, esimerkiksi musta väri, henkilön sijaitseminen oikeanpuoleisessa teoksessa nurkassa, yksinäisyyden aistiminen ja suljetun ja avoimen tilan vastakkain asettaminen.

Nopeasti teoksesta alettiin löytää selkeää tarinallisuutta ja selityksiä mieshenkilön ahdistuneisuudelle tai yksinäisyydelle. Naishahmon rooli jäi kovinkin viitteelliseksi ja ikään kuin hän olisi teoksessa sivuroolissa mieheen verrattuna ja hänet nähtiin lähinnä auttajan roolissa. Tämä seikka saattoi johtua siitä, että hän esiintyi vain yhdessä kuvassa ja että naishahmo esiintyi suhteellisen luonnollisessa asennossa verrattuna mieshenkilöön. Mieshenkilön luonnottoman asennon nähtiin siis viittaavan johonkin negatiiviseen mielentilaan.

Vuorovaikutteisuutta tulkitsijoiden välille syntyi jonkin verran, mutta se jäi tilanteessa kovin pinnalliseksi ja vähäiseksi. Jos joku esitti tilanteesta tulkinnan, toinen jatkoi sitä vain esittämällä siihen tavallaan oman itsenäisen tulkintansa linkittämättä sitä toisen sanomiseen. Vaikka toisen tarkastelijan kertomus olisikin liittynyt aiempaan se tavallaan esitettiin omana itsenäisenä tulkintanaan. Linkitystä toisten kertomuksiin tapahtui yhden nuoren osalta, muut linkitykset aiempiin oli nuorisoryhmän ohjaajan tekemiä (nuorisoryhmän ohjaajatkin osallistuivat VTS - tilanteeseen). Tulkinnat kuitenkin liittyivät toisiinsa, tiedostivatpa tarkastelijat sitä tai eivät, sillä negatiivisten tunnetilojen mukaan tulemisen jälkeen pysyi teoksesta keskustelu loppu ajan tässä tulkinnassa.

Ohjaajan roolilla oli VTS -tilanteeseen vaikutusta. Vaikka kysymykset ovatkin hyvin yksinkertaisia, on niiden kysymistavalla ja määrällä merkitystä. Esimerkiksi tässä tulkintatilanteessa ohjaaja kysyi kysymyksen kaksi; ”mikä saa sinut sanomaan niin?” vain kerran. Voi olla, että ohjaaja ajatteli, että kysymystä ei tarvita, sillä tarkastelijat alkoivat toisinaan ilman tuota kysymystäkin perustelemaan vastauksiaan tai sitten kysymys vain unohtui esittää. Toisen kysymyksen tarkoitus on syventää tarkastelijan tarinaa ja jos kysymys jää toistamatta, saattaa tarinallisuus katketa tai jäädä kovin pinnalliseksi. Housen (1999, 19) korostaakin, että vaikka kuvan tarkastelija yleensä lähtee luonnostaan tulkitsemaan kuvaa ja kertomaan tarinaa, hän ei välttämättä tiedä mistä tuo mielikuva tulee. Onko sen lähtökohta oikeasti teoksesta nähtävissä vai henkilön mielikuvituksesta tuleva asia. Kakkoskysymyksen tarkoitus onkin palauttaa tulkitseja takaisin teoksen äärelle (Housen 1999, 19).

Joka tapauksessa sillä on paljon merkitystä mihin tulkinnalliseen kohtaan ohjaaja kiinnittää huomionsa ja mistä kohdasta pyytää tarkennusta. On myös oleellista ottaa huomioon, että kun ohjaaja tekee tarkastelijan kertomuksesta parafrasoin ja jos se kertomus on pitkä, ohjaaja saattaa tiedostamattaan tehdä parafrasoin kohdasta, joka on itselleen jäänyt tarkimmin mieleen. Esimerkiksi kohdassa, jossa tarkastelija näkee mieshenkilön olevan kriisissä ja naishenkilön olevan lohduttaja tarttuu ohjaaja parafrasoinna naisen rooliin ja ohittaa kriisiin liittyvän tulkinnan. Tällä tavoin hän saattaa myös tiedostamattaan ohjailta keskustelua, jolloin esimerkiksi toivottu neutraalius ohjaajan roolissa voidaan nähdä kyseenalaisena.

3.2.2 Kuvantarkastelu 2. Heikki Heinonen *Suklaa / Chocolate* (2016)

Kuva 3. Heikki Heinonen *Suklaa / Chocolate* (2016) pigmenttiviedos. Kuva Henna Heikkinen

Toisena päivänä VTS -tilanteita syntyi enemmän, joten päivä oli hedelmällisempi tarkastelutilanteiden kannalta. VTS -tilanteita oli parissa erilaisessa ryhmässä ja suostumusten suhteen ei ollut ongelmia. Ensimmäiseksi tarkastelun kohteeksi valikoitui ohjaajan ehdotuksesta Heikki Heinosen *Suklaa / Chocolate* (2016). Teoksessa on kaksi osaa; kaksi pigmenttiviedosta, joissa molemmissa esiintyy sama henkilö sängyn päällä istuen. Vedokset poikkeavat toisistaan miehen asennon ja kuvassa tapahtuvan toiminnan vuoksi. Ensimmäisessä kuvassa henkilö laittaa oletettavasti suklaalevyä tyynyn alle ja toisessa hän istuu sängyllä ruskeissa lakanoissa. Molemmissa kuvissa katse on kohdistunut suoraan katselijaan.

VTS -tilanne kesti noin viisi ja puoli minuuttia. Teosta tarkastelemassa oli yhteensä kolme henkilöä, joista kaksi oli enemmän äänessä. Teoksen tarkastelun aikaan ympärillä oli paljon hälyä, sillä taidemuseolla oli samaan aikaan vierailulla ohjattu ryhmä, joka ei osallistunut VTS -tilanteeseen.

Ohjaaja esittää alkutarkastelun jälkeen ensimmäisen kysymyksen ”mitä tässä kuvaparissa on meneillään”? Ensimmäinen tarkastelija kiinnittää huomiota kuvaparissa esiintyvän henkilön ilmeisiin. Ensimmäisen kuvan ilmeitä hän tulkitsee sanoen henkilön olevan ikävystynyt tai

kyllästynyt, viitaten siihen, että kuvan henkilö olisi kyllästynyt makean syömiseen. Tässä vaiheessa ohjaaja toistaa tulkinnan kyllästyneisyydestä. Tarkastelija jatkaa ja huomauttaa, että tilanne ei ole yhtään parempi seuraavassa kuvassa, vaan että tilanne on mennyt ryhdistä ja ilmeestä päätellen vielä pahemmaksi. Tästä ohjaaja tekee suoran parafrasoin. Toinen tarkastelija taas huomauttaa, että ensimmäisessä kuvassa voisi olla ajallisesti kyseessä ilta ja toisessa aamu. Tätä tulkintaa hän perustelee teoksissa näkyvällä, toisistaan poikkeavalla valon määrällä. Hän näkee, että nämä kaksi kuvaa liittyvät toisiinsa ja että kuvien ottamisen välillä on kulunut aikaa. Tähän ensimmäinen tarkastelija yhtyy myöntyen ja huomauttaen, että ”tyynyillä on nukuttu ja...” ja täydentää, että herkuttelun jälkeen huono olo aamulla, kun on syönyt liikaa. Kolmas tarkastelija jatkaa, että henkilö on varmaan suklaalevyn laittanut yöksi peiton alle ja se on yön yli sulanut lakanoihin. Ohjaaja täsmentää, ettei ole ehkä syönytään vaan nukahtanut sen kanssa siis. Herkuttelua tulkinnut henkilö huomaa tämän yhtäläisyyden myös, ohjaajan parafrasoin ansiosta ja toistaa sen ääneen.

Tämän jälkeen ohjaaja kysyy kysymyksen kolme ”mitä muuta voidaan löytää?”. Aamuteorian kannalla ollut tarkastelija esittää näkemyksen siitä, kuinka nämä kaksi teosta luovat yhdessä tarinan. Hän pohtii, että jos teoksista näkisi vain toisen osan, esimerkiksi jälkimmäisen, millaisia mielleyhtymiä siitä saisi aikaan. Ohjaaja kiinnittää huomion tarinallisuuteen ja nostaa esille, että kuvat voisivat olla hyvin irrallisia ilman toisiaan. Seuraavaksi sama tarkastelija palaa takaisin henkilöhaamoon ja pohtii teoksessa esiintyvän henkilön ilmettä. Hän kuvailee sitä hauskaksi ja toteaa, kuinka ilmeestä on vaikea päätellä, onko henkilö pettynyt seuraavan kuvan lopputulokseen. ”Toi ilme on tavallaan paljon puhuva, muttei sit kuitenkaan, että mitähän, onks hän pettynyt et ne suli tomloseks”. Ohjaaja nostaa esille, kuinka tarkastelija kiinnitti huomiota kasvojen ilmeisiin ja siihen, kuinka ne ovat vaikeasti tulkittavat. Ensimmäinen tarkastelija näkee taas ilmeen itsevarmana. Hän tulkitsee ilmettä niin, että henkilö koittaisikin itsevarmalla ilmeellä sanoa, että ”tää on minun aarteeni täällä jemmassa”. Ohjaaja esittää kysymyksen kaksi ”mikä saa sinut sanomaan niin?”. Hän päätyy perustelemaan tätä pään asennon ja ryhdin kautta, jotka hän tulkitsee itsevarmoiksi eleiksi. Tarkastelija tulkitsee myös, että henkilön itse tyynyn alle piilottama suklaalevy voi olla todiste siitä, että kyse on omasta aarteesta. Ohjaaja tekee tästä taas parafrasoin ja kysyy kolmannen kysymyksen ”mitä vielä voimme löytää?”. Tämä jälkeen tulkintoja ei enää synny.

Näissä tulkinnoissa oli kantavana teemana kuvien keskeisen henkilöhahmon funktio. Kuvan tarkastelijoita kiinnosti muun muassa se, että mitä kuvan henkilöhahmon mielessä liikkuu ja mikä on suklaan merkitys tässä teoksessa. Onko henkilö kyllästynyt suklaaseen vai piilotteleeko sitä tyynyn alla kuin aarretta. Hyvin nopeasti myös kiinnitettiin huomiota teosparin tarinallisuuteen ja siihen, että ne ovat esimerkiksi mahdollisesti eri kellon aikaan otettuja, mutta tarinallisesti liittyvät toisiinsa. Tämän teoksen ja ryhmän kohdalla ei noussut juurikaan esille henkilökohtaisia tuntemuksia teoksen mahdollisesta tarinasta tai visuaalisista valinnoista, vaan tarkastelijat perustelivat tulkintojaan lähinnä kuvasta löytyvien elementtien avulla. Tällaisia tulkintoja olivat mm. yritykset lukea henkilön kasvojen ilmeitä tai ikävystymisen tulkitseminen kehon asennosta.

Ryhmän välille syntyi jonkin verran enemmän vuorovaikutteisuutta, kuin ensimmäisen teoksen äärellä. Tarkastelijat suhtautuivat tilanteeseen kuin yhteisen mysteerin selvittämiseen. Heitä kiinnosti esimerkiksi kyseisen henkilön ilmeet ja eleet ja halu ymmärtää niitä muodostui yhdeksi isoimmaksi tulkinnalliseksi aiheeksi. Tällainen esimerkki löytyi kohdasta, jossa tarkastelija mietti kasvonilmeiden merkitystä mahdollisesta pettymyksestä ja toinen tarkastelija jatkoi tätä tulkintaa taas näkevänsä ilmeet itsevarmoina. Myös aivan alussa syntynyt tulkinta aamusta ja illasta sai toisilta kannatusta ja tämä tulkinta jäikin kantavaksi teemaksi, jonka varassa muut tulkinnat tehtiin. Vuorovaikutteisuus kuului myös tallenteesta osallistujien myöntyvien reaktioiden muodossa, kun kuuntelivat toistensa tulkintoja teosparista.

Ohjaaja ei käyttänyt tässäkään tulkinnassa kuin kerran kysymystä numero kaksi; ”mikä saa sinut sanomaan niin?”. Silti osallistujat osasivat itsenäisesti jatkaa tulkintojaan ohjaajan tekemien parafrasien jälkeen. Parafraasit ohjasivat siis tarkastelijoita tarkentamaan kertomustaan, vaikka ohjaaja ei niistä erikseen kysynyt. Ehkä ryhmä koki parafraasit tavallaan epäsuorina kehotuksina jatkaa tulkintaa. Ohjaajan parafrasit tässä VTS -tilanteessa osoittautuivat vähemmän vain tiettyjä seikkoja esiin nostaviksi, kuin aiemmin. Ohjaaja siis sai toistettua osallistujien tulkinnat kokonaisuudessaan parafrasina tehdessään. Myös ohjaajan tapa nostaa parafraasi helpommin muille ymmärrettäväksi nousi esille esimerkiksi tilanteessa, jossa eräs tarkastelija nosti esille teoksen henkilöhahmon mahdollisen nukkumisen suklaalevyn kanssa. Tämän seikan ymmärsi yksi tarkastelijoista vasta kunnolla, kun ohjaaja oli nostanut sen esille hieman selkeämmin.

3.2.3 Kuvantarkastelu 3. Sanni Weckman *Osmo* (2017)

Kuva 4. Sanni Weckman *Osmo* (2017) kuvakudos, kierrätystekstiili puuvillaloimelle. Kuva Henna Heikkinen

Seuraavana keskustelemaan kuvantarkastelun kohteena oli yhden osallistujan valitsema teos ja sama VTS -kokoonpano, kuin aiemman teoksen kohdalla. Kuvan tarkastelijoista kaksi henkilöä oli enemmän äänessä ja kolmas osallistui keskusteluun vasta tulkintatilanteen loppupuolella. Tarkastelun alla oleva teos oli Sanni Weckmanin *Osmo* kuvakudos, joka on tehty kierrätystekstiileistä puuvillaloimelle. Teos on muotokuva mieshenkilöstä ja on kaksiosainen. Teoksessa toinen puoli on hyvinkin esittävä ja selkeä ja toinen puoli pursuaa kankaan palasista ja jää hieman abstraktimmaksi. Kuvantarkastelu kesti noin kuusi minuuttia. VTS -tilanteen alkaessa taustalla esiintyi edelleen paljon muiden museovierailijoiden vuoksi syntynyttä hälyä.

Aluksi ohjaaja esittää ensimmäisen kysymyksen ”mitä tässä teoksessa on meneillään”. Ensimmäinen tarkastelija kiinnittää huomion siihen, että teos heijastaa seinään varjon ja tulkitsee sen olevan teoksen toinen osa. Ohjaaja tekee parafrasoin siitä, että tarkastelija tulkitsee teoksen olevan kolmiosainen (tässä vaiheessa nauhoitteesta kuuli todella huonosti hälyn vuoksi, joten en tarkalleen tiedä kuka mainitsi teoksen kolmannen osan, eli teoksen nurjan puolen). Pienen hilaisuuden jälkeen ohjaaja esittää kysymyksen kolme ”mitäs muuta vielä voidaan löytää”? Toinen henkilö huomauttaa, että teos on hyvin valokuvamainen ja ohjaaja esitti kysymyksen kaksi ”mikä saa sinut sanomaan, että teos on valokuvamainen?”. Tarkastelija perustelee tätä

kuvan mustavalkoisuudella ja harmaan skaalalla ja tästä ohjaaja tekee parafrasoin, että väriskaalan ja valokuvamaisuuden avulla teoksesta on saatu hyvin realistisen näköinen. Toinen tarkastelija nostaa esille tekniikan ja huomauttaa, että ”tiukempaa lyöntiä tässä, saatu niinku noi ryppyjä tai ihopoimuja...”. Ohjaaja nostaa esille sen, että tarkastelija on kiinnittänyt tulkinnassaan huomiota yksityiskohtiin ja siihen, että taiteilija on todella elävästi saanut tehtyä jopa ryppyjä.

Ohjaaja esittää tämän jälkeen kolmannen kysymyksen ”mitä vielä voimme löytää”? Yksi tarkastelijoista näkee, että kyseessä oleva mieshenkilö on vakava ja, että teos on hyvin tutkielmamainen, mutta materiaali, jota siihen on käytetty, tekee siitä leikkilistä ja kokeellista. Ohjaaja kysyy kysymyksen kaksi (tosin hieman muunnellusti) ”mikä saa sinut sanomaan, että se on vakava”. Tarkastelija jatkaa, että henkilön ilme on vakava ja teoksen väriskaala musta ja harmaa korostavat tätä. Ohjaaja tarttuu tarkastelijan huomaamaan vakavuuteen parafrasissa ja kysyy tarkennusta leikkisyydestä. Hän tarkentaa, että leikkisyyttä teokseen tuo uudenlainen tekniikka, jota tarkastelija ei ole ennen nähnyt. Hän rinnastaa teoksen valokuvaan ja huomauttaa, että se olisi hänestä tulkinnallisesti erilainen, jos kyseessä olisi valokuva. Se olisi tarkastelijan mielestä vielä vakavampi, jos kyseessä olisi mustavalko -valokuva miehestä, eikä kyseessä olisi kudostyo. Ohjaaja nostaa parafrasissa esiin tarkastelijan huomaaman kontrastin, kuinka teoksessa yhdistyy vakavuus, samalla leikkisyys ja ehkä jopa rentous.

Ohjaaja esittää kolmannen kysymyksen ”mitäs vielä voimme löytää”? Toinen tarkastelija jatkaa teoksen henkilön ilmeestä, että se on hänestä rauhallinen ja luo hänessä turvaa ja rauhaa. Hän tarkentaa, että ilme ei ole pelottava, eikä kiireisen näköinen ja siksi hänelle tulee kuvasta turvallinen vaikutelma. Ohjaaja nostaa esille tarkastelijan tulkinnan turvallisuudesta. Tarkastelija näkee myös materiaalin ja tekniikan kotoisuuden vaikuttavan tähän seikkaan. Ohjaaja nostaa esille tämän materiaaliin liittyvän huomion ja kotoisuuden. Toinen tarkastelija jatkaa, että teoksen toinen puoli on tuntematon ja arvoitus. Ohjaaja nostaa toisen puolen mysteerisyyden esille ja kysyy kysymyksen kolme uudelleen ja samalla rohkaisee henkilöä joka ei ole vielä osallistunut kertomaan oman tulkintansa. Kolmas henkilö kommentoi, että vaikka tekniikka on perinteinen, on siinä jotain hauskaa, omaa ja uutta. Ohjaaja nostaa tämän esille ja kysyy kysymyksen kaksi (hieman muunnellusti) ”mikä saa sinut sanomaan, että tässä on jotain tuoretta”? Tarkastelijan mukaan se näkyy siinä, kuinka toinen puoli on huolitellumpi, mutta

toisella puolella hapsut roikkuvat vapaasti ja tämä yksityiskohta tuo siihen eloa. Tämän jälkeen tulkintatilanne loppuu ja ohjaaja kiittää osallistujia.

Ryhmää kiinnosti tässä työssä paljonkin teoksessa käytetty uudenlainen tekniikka, teoksen valokuvamaisuus ja sen ripustus. Heti alussa eräs tarkastelijoista kiinnitti huomion teoksen moniosaisuuteen, vaikkei se teoksessa ollutkaan helposti aistittavissa. Tässä kohtaa tulkintatilanteita voidaan nähdä, että ryhmän tapa tarkastella teoksia muuttuu hieman verrattuna aiempiin tilanteisiin. Teoksen poikkeava materiaali saa aikaan enemmän keskustelua, kuin teoksen sisältö. Yksi tarkastelijoista viittaa kohdassa, jossa puhuu kudoksen 'tiukemmasta lyönnistä', ehkä siihen, että tekniikan käyttö on hänelle ennestään tuttua. Housenin tutkimissa esteettisen havaitsemisen kategorioissa materiaalin ymmärtäminen ja käyttäminen voisivat kuulua tulkinnan tasoon kaksi. Tässä tapauksessa kudonta toimii kontekstina, jonka varassa teosta tarkastellaan. Aiemmat tulkintatilanteet ovat pysytelleet paljolti narratiiveissa, jotka kuuluvat tulkintatasoon yksi. Tässä samassa tilanteessa on nähtävillä myös kolmannen tason pohdintaa, kun materiaalin käyttö osataan yhdistää mahdolliseen sisäiseen tulkintaan. Tämä kohta on nähtävissä siinä, missä tarkastelija nostaa materiaalin esille verraten sitä valokuvaan ja huomauttaa, että kuva muuttuisi, jos se oltaisiin ilmaistu erilaisella tekniikalla. Tulkinnassa on siis nähtävissä yksityiskohtaisempi ja spesifimpi tulkintatapa, kuin ykköstason narratiivinen assosiointi. Vuorovaikutteisuutta keskustelijoiden välille syntyy oikeastaan aika samalla tapaa, kuin edellisessäkin tulkintatilanteessa, sitä löytyy kyllä, mutta välillä se tahtoo jäädä vain ohjaajan ja tarkastelijan väliseksi vuoropuheluiksi, eikä aivan jokainen tulkinta saa aikaan tarkastelijoiden välille keskustelua. Kokemuksellisuuden teemat tulivat selvimmin tässäkin tulkinnassa esille henkilön kasvojen ilmeitä tulkittaessa. Myös materiaalin ja tekniikan perinteisyys ja tuttuus vaikuttivat kokemuksellisuuteen kuvallisen materiaalin lisäksi, kuten eräs tarkastelija tulkinnoissaan nosti esille.

Ohjaajan rooli pysyy tässäkin tarkastelutilanteessa aika samanlaisena kuin aiemmin. Kysymystä kaksi ohjaaja esitti kuitenkin aiempaa useammin, toki hieman muunnellussa muodossa. Kuten aiemmin tuli todettua parafrasoin teon kohdalla, että ohjaajalla on parafraseja tehdessään tapana tarttua vain tiettyihin osiin tarkastelijan tulkinnasta, on kysymyksessä kaksi saman tyyppinen ongelma. Sen sijaan, että ohjaaja kysyisi tarkastelijoilta, että "mikä saa sinut sanomaan niin"?

hän nostaakin esille jonkin osan tarkastelijan tulkinnasta, esimerkiksi kohdassa ”mikä saa sinut sanomaan, että se (ilme) on vakava?”.

3.2.4 Kuvantarkastelu 4. Tarina Tommiska *Boys & Flowers* (2016)

Kuva 5. Tarina Tommiska *Boys & Flowers* (2016) pigmenttivideos. Kuva Henna Heikkinen

Tämän teoksen VTS- tilanteessa ryhmä oli hieman muuttunut ja teosta oli tarkastelemassa neljä henkilöä. Tarkastelutilanteeseen tuli kaksi henkilöä lisää ja yksi lähti pois, joten tilanne oli osalle uusi. Tulkittavan teoksen valitsi VTS –ohjaaja ja tilanne kesti hieman päälle neljä minuuttia.

Tämä teos on Tarina Tommiskan *Boys & Flowers* (2016). Teos koostuu kolmesta pigmenttivedoksesta, joissa kaikissa esiintyy eri mieshenkilö sepele päässään. Henkilöiden katseen suunta ja kuvausprofiili poikkeavat toisistaan.

Ohjaaja kysyy, ”mitäs tässä kuvakokoelmassa on meneillään?” ja tarkentaa vielä, ettei tarkastelutilanteeseen ole oikeita tai vääriä vastauksia. Ensimmäinen tarkastelija kiinnittää huomiota teoksen tunnelmaan. Hänelle tulee mieleen käsitteitä rauha, mindfulness, mielenrauha ja tyyneys. Ohjaaja esittää toisen kysymyksen ”mikä saa sinut sanomaan niin?”. Hän sanoo, että viimeinen ja ensimmäinen kuva tuovat tämän tunteen ja keskimmäinenkin viestii sellaista syvää rauhaa ja hyvää oloa. Ohjaaja nostaa parafrasissa esille rauhan ja mindfulness -tulkinnan.

Toinen tarkastelija jatkaa tästä ja kiinnittää huomiota siihen, että henkilöiden suljetut silmät ja alaviistoon suuntaava katse voisivat viitata itsetutkiskeluun. Hän vielä tarkentaa, että kun katse ei

kohdistu suoraan kameraan välittyä kuvista tutkaileva ote. Ohjaaja tekee näistä suoran parafraasin.

Seuraava tulkinta kiinnittyy kuvassa esiintyvien henkilöiden seppeleisiin. Hän nostaa esille, miten tänä päivänä perinteiset sukupuoliroolitukset ja pohdinnat ovat pinnalla ja viittaa siihen, että vaikka ennen seppelä oli nuoren neidon etuoikeus, voi se tänä päivänä olla päässä kenellä vain, esimerkiksi nuorella miehellä. Ohjaaja tekee parafraasin tästä. Ja toinen tarkastelija jatkaa, että ehkä tässä on kyse perinteisten sukupuoliroolien kyseenalaistamisesta. Ohjaaja kysyy ”mikä saa sut sanomaan mahdollisesti kukkaseppeleen lisäksi vai onko se sitten kukkaseppele mikä sitten vois sen...?” Tarkastelija tarkentaa, että muutenkin. Miehet representoidaan yleensä eri tavoin ja että tämä kuvaustyyli on hyvin toisenlainen. Kuvista paistaa läpi herkkyyttä, joka ei ole tyyppillistä miehiä kuvatessa. Toinen tulkitsijoista yhtyy tähän myöntävästi ja ohjaaja tekee näistä tulkinnoista parafraasin. Tulkinnan tekijä jatkaa, että aivan kuin teos sanoisi, että miehelläkin on oikeus olla tällainen ja näyttää sitä herkkää puolta. Ohjaaja tekee tästä parafraasin. Toinen tarkastelija huomauttaa, että on nähnyt kukkaseppelekuvia miehistä ainoastaan huumorimieleessä ja osoittaa siten olevansa samaa mieltä aiemman tarkastelijan kanssa. Ohjaaja vielä lopuksi rohkaisee kahta muuta tarkastelijaa osallistumaan tulkintoihin, mutta uusia tulkintoja ei enää synny ja tarkastelu tämän teoksen kohdalta loppuu.

Tämä tarkastelutilanne jäi lyhkäiseksi ehkä siksi, että ryhmä muuttui hieman aiemmasta. Tulkintaan osallistui vain kaksi tarkastelijaa neljästä, mutta keskustelu oli siltikin runsasta keskusteluun kuluneeseen aikaan nähden. Ensimmäinen tulkinta kiinnittyy kuvissa esiintyvien henkilöhahmojen ilmeisiin, niistä syntyviin mielikuviin ja tunnelmiin. Tarkastelutilanteessa ei lähtenyt niinkään syntymään tarinallisuutta, vaan keskustelu pysyi paljolti teoksien sisällöllisissä seikoissa. Heti alkuun teoksista löytyi nykyaikaan viittaavia käsitteitä, kuten mielenrauha ja etenkin käsite ’mindfulness’. Myös nykyaikaiset sukupuoliroolit ja niiden uudenlainen näkeminen ja vanhojen traditioiden ja sukupuolisen representaation muuttuminen nousi tulkinnoista esille. Nämä seikat ovat olleet keskustelun kohteena nykymediassa ja tulkinnoissa on siis huomattavissa linkitys nykyaikaan. Näissä tulkinnoissa näkyi Housenin esteettisen havaitsemisen kategorioista tasoa yksi, jossa päästiin tarinoimaan ja assosioimaan ja tasoa kaksi, kun syvennyttiin kontekstisidonnaisiin seikkoihin.

Ohjaaja toimi tässä tarkastelutilanteessa parafrasien suhteen tarkasti ja useassa osassa teki parafrasien kokonaisuudessaan siitä mitä tulkinnassa oltiin sanottu. Hän myös esitti kysymyksen kaksi jo tulkinnan alkuvaiheessa. Ohjaajan rooli jäi muutenkin tässä tarkastelutilanteessa taka-alalle ja keskustelua syntyi enemmän vuorovaikutteisesti näiden kahden äänessä olevan tarkastelijan kesken, ei niinkään ohjaajan kautta vaan suoraan toisilleen. Ohjaajan johdattelua oli huomattavissa ainoastaan kohdassa, jossa hän esitti kysymyksen kaksi ja kysyi kukkaseppeleen roolista.

3.3 Omaan itseen liittyvät huomiot

Ensimmäinen tutkimuspäivä ei sujunut aivan suunnitelmien mukaisesti ja nämä muutokset muokkasivat tutkielman suuntaa. Olin ymmärtänyt, että VTS -tilanteita tulee ohjaamaan taidemuseon puolelta kokenut ohjaaja, joka myös kouluttaa ohjaamista muille. Tarkoituksena oli tutkia ainoastaan Nuorten taidetyöpajan -ryhmää ja heidän tekemiään tulkintoja. Ohjaajaksi tulikin henkilö, joka ei tiennyt tulemisestani ja jolle VTS -ohjaaminen ei ollut niin tuttua, kuin alkuperäiselle ohjaajalle. Tämä seikka vaikutti tarkastelutilanteiden syntymiseen ensimmäisen päivän osalta ja siihen, että VTS -tilanteita ei pidetty kolmea enempää (joista sain yhden nauhalle) ja vierailu päättyi perinteiseen museokierrokseen.

Havaintojen tekeminen paikan päällä VTS -tilanteissa osoittautui haastavaksi. Olin päättänyt, että pysyn tutkimustilanteessa mahdollisimman taka-alalla passiivisena ja neutraalina vain tarkkaillen mitä tilanteessa tapahtuu. Pääasiassa oli tarkoitus pitää huoli, että nauhoitus tallentuu ja tehdä samalla tutkimusmuistiinpanoja tilanteesta. Muistiinpanojen tekemisen jätin kokonaan pois sen osoittautuessa hankalaksi. Sen lisäksi, että tuotti vaikeuksia sekä tarkkailla nauhoitusta, että kirjoittaa, hankaluutta lisäsi vielä osanottajien kiinnostus kirjoittamistani kohtaan. Ehkä ihmisille tuli korostuneen tarkkailtu olo, joten päädyin pelkkään äänittämiseen. Ensimmäisen päivän tilanteet, joita en saanut nauhalle olivat hyviä hetkiä tarkkailun kannalta ja sopiva koe sen toimivuudelle. Tästä kokeilusta syntyi kuitenkin hyvä pohja sille, mitä tilanteissa kannatti tarkkailla.

Tarkastelutilanteissa seisoin ryhmän seassa äänityslaitteen kanssa. En osallistunut tulkintatilanteisiin ja koetin pysyä tilanteissa mahdollisimman neutraalina. Tämäkin osoittautui haastavaksi, sillä tilanteita kuunnellessa tuli toisinaan olo, että haluaa myös itse osallistua

keskusteluun. Jossain vaiheessa huomasin myös nyökytteleväni ja hymyileväni innostuneesti joillekin tulkinnoille. Tällainen toiminta saattaa häiritä tutkimuksen luotettavuutta, sillä tutkijan rooli paikalla olevana ja tutkittaville tiedossa olevana saattaa jo itsessään vaikuttaa tutkimusotteeseen (Grönfors 2011, 160-161). Vielä enemmän sitä voi vääristää tässä roolissa olevan myönteiset tai kielteiset reaktion tarkastelijoiden tulkintoihin. On myös hankala aina huomata omaan itseen liittyviä seikkoja ja paikalla olevana tutkijana oleminen vaatii siksi keskittymistä ja oman roolinsa tiedostamista.

Paikan päällä oleminen oli kuitenkin erittäin opettava kokemus ja pelkän nauhoituksen sijasta se tarjosi moniulotteisemman tutkimusmateriaalin ja auttoi paremmin ymmärtämään menetelmän toimivuutta. Koin tutkimustilanteen konkreettisen näkemisen olevan välttämätöntä visuaalista menetelmää käytettäessä ja tätä tutkimusta ajatellen.

4 Johtopäätökset

Kaikissa tutkimustilanteen tulkinnoista oli löydettävissä yhtäläisyyksiä. Teoksien tarkastelun jälkeen osallistujat kiinnittivät monesti huomion ensiksi johonkin teoksen yksityiskohtaan ja lähtivät ratkaisemaan sen merkitystä. ADI -kysymysten ensimmäinen kysymys ”mitä tässä kuvassa/ teoksessa on meneillään” houkutteli osallistujia etsimään tarinallisuutta teoksesta, aivan kuin siinä kuuluisi olla jotain meneillään. Tästä syystä on melko loogista, että tulkinnoissa päädytään alusta alkaen tulkitsemaan kuvaa narratiivisesti ja päästään siten esteettisen havaitsemisen kategorioissa tasolle yksi.

Vuorovaikutusta ryhmäläisten välille syntyy väkisinkin, sillä ryhmätilanteessa kaikki ovat välittömässä vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Tarkastelijoiden tulkinnat johdattavat keskustelun suuntaa ja tämä ohjaa muitakin huomaamaan yksityiskohtia teoksista, huomaisivatpa he toisten osallistujien vaikutusta tulkintoihinsa tai eivät. VTS -tilanteessa syntyy myös useissa tilanteissa tarkastelijoiden välistä suoraa vuorovaikutteisuutta, mutta monesti näissä tulkinnoissa vuorovaikutus tahtoi jäädä ohjaajan ja tarkastelijan väliseksi; ikään kuin osallistujat kertoisivat mahdollista ’oikeaa’ vastausta ohjaajalle. Tulkintojen tekemiseen ei vaikuttanut se olivatko henkilöt toisilleen tuttuja vaiko eivät. Tulkintoja syntyi yhtä lailla ensimmäisenä päivänä, jolloin ryhmä koostui toisilleen tutuista henkilöistä, kuin toisenakin päivänä jolloin osallistujat olivat pääasiassa toisilleen tuntemattomia.

Tulkintatilanteet jäivät melko lyhyiksi. Yenawinen (2013, 168) VTS -ohjeistuksissa odotettu kuvan tarkastelun pituus on noin 15-20 minuuttia ja näissä tilanteissa ne jäivät suurimmaksi osaksi alle kuuden minuutin mittaisiksi. Tämä saattoi johtua monestakin seikasta, joihin vaikuttaa ryhmän oman innokkuuden lisäksi ohjaajan rooli ja esillä oleva teos. Myös toisen päivän ryhmäkokojen pienuus saattoi vaikuttaa lyhyeen tulkintatilanteeseen. Tämä ei kuitenkaan ole ainoa selitys, sillä ensimmäisen päivän seitsemän hengen ryhmän VTS -tilanteen kesto oli noin viisi minuuttia, kun taas toisen päivän toinen tarkastelutilanne, johon osallistui vain kolme henkilöä kesti noin kuusi minuuttia.

Teoksien esteettisestä ilmeestä tuli tulkintoja vain vähän, jos ollenkaan. Sen sijaan tarkastelijat pyrkivät kuvaamaan, miten teokset saavat heidät tuntemaan; millaisia esteettisiä tuntemuksia ne heissä herättivät. Tulkinnoissa oli myös huomattavissa nykykontekstin vaikutukset ja tarkastelijat

lähtivätkin selittämään teoksia monesti nykyaikaisten teemojen kautta. Esille nousi käsitteitä, kuten 'mindfulness', 'maadoittaminen' ja teemoja, kuten sukupuoliroolien muutos.

VTS -tilanteita seurattaessa ohjaajan rooli nousi yhdeksi kiinnostavaksi tutkimuskohteeksi. Ohjaajan merkitys ja vaikutus on melko suuri VTS -tilanteissa. Esimerkiksi parafrasien teko pitkistä tulkinnoista tahtoi jäädä vain puolinaiseksi, ohjaajan nostaessa tulkinnasta esille vain osan parafrasissaan. Tässä vaiheessa mainittakoon, että tutkimuksen ulkopuolelle jäi visuaalisten parafrasien tulkinta, sillä sen tarkasteleminen luotettavasti ilman videoitua nauhoitetta olisi ollut miltei mahdotonta. Myös ADI -kysymysten oikein sanominen on oleellista siksi, että ohjaajan rooli pysyy neutraalina, eikä ole aktiivisesti osa tulkintoja tai liikaa ohjaa keskustelun suuntaa. Kysymys kaksi ”mikä tässä kuvassa/ teoksessa saa sinut sanomaan niin?” jäi ohjaajalta monesti välistä, mikä olisi saattanut johdattaa tarkastelijat syvällisempään tulkintaan. Näissä tarkastelutilanteissa ohjaaja pysyi samana kaikkien tilanteiden osalta ja olisikin mielenkiintoista nähdä miten tulkinnat muuttuisivat eri ohjaajien vetäminä. Ohjaajan roolia havainnoidessa on myös hyvä ottaa huomioon se, että välttämättä kaikilla VTS -ohjaajilla ei ole tiedossaan syvällistä ymmärrystä menetelmän teoriasta ja tämä saattaa näkyä ohjaajan toiminnassa. Jotta menetelmän lupaamiin syvään oppimiseen ja ymmärtämiseen voitaisiin päätyä olisi ohjaajia hyvä kouluttaa menetelmään perusteellisesti.

Tarkastelutilanteissa päästiin Housenin esteettisen tason tulkinnoissa lähinnä tasoille 1-2, toisinaan poiketen tasolle 3. Ykköstason (accountive) tarinointi ja vapaa assosiaatio oli kaikkein voimakkainta kaikissa tulkinnoissa ja tämä vaikutti olevan tarkastelijoille eniten luonnollista. Tähän saattoi vaikuttaa teosten moni- tai kaksiosaisuus, mutta esimerkiksi viimeisessä tulkintatilanteessa ei edes lähdetty tulkitsemaan teoksien mahdollista liittymistä toisiinsa ainakaan narratiivisesti, vaikka teos oli kolmiosainen. Toisen tason (constructive) tulkintaa näkyi hieman tilanteissa, joissa tulkintoja liitettiin ilmiömaailmaan. Kolmostason (classifying) tulkintaa taas näkyi esimerkiksi tilanteessa, joissa tekotapa tai käytetty materiaali oli tuttua tai kiinnosti tarkastelijoita enemmän.

5 Tutkimuksen luotettavuus ja mahdolliset jatkotutkimukset

Tutkielmassa oli pieni otanta museovierailutilanteesta ja VTS -menetelmän käytöstä. Tutkielma lähinnä kertoo, millainen menetelmä on kyseessä menetelmän konkreettisen käytön näkökulmasta. Suuria johtopäätöksiä pätevyyteen ei voi tehdä, sillä tutkielma on lyhyt raapaisu menetelmän käytöstä tietyssä kontekstissa, saman ohjaajan ohjaamana ja pienissä ryhmissä. Tutkimuksen tarkoituksena onkin tarkastella, millainen VTS -tilanne on ja ottaa sen käyttöön ja tarkasteluun yksi näkökulma.

Tutkimus antoi tietoa VTS -menetelmän konkreettisesta käytöstä ja siitä millaisia VTS -tilanteet voivat olla. Merkittäväksi nousi myös se, että kuka niitä ohjaa ja miten niitä ohjataan ja millainen on ohjaajan asiantuntemus menetelmän teoreettisista sisällöistä ja sitä kautta käytännöstä. Suomalaista tutkimusta ei vielä olla tästä näkökulmasta tehty, vaikka menetelmää Suomessa käytetäänkin. Yhdysvalloissa menetelmän konkreettista käyttöä on tutkittu esimerkiksi Housenin toimesta, jonka tutkimustuloksia olen tässä tutkielmassa käyttänyt.

Luotettavuutta rajoittaa tutkimuksen pieni ja pinnallinen otanta. Haasteellisiksi kohdiksi nousivat tutkimusaineiston purkaminen luotettavasti eri kategorioihin. Kategoriat voivat vaikuttaa hyvin keinoitekoisilta, sillä niihin liittyvät ilmiöt ovat suurelta osin toisiinsa linkittyviä. Suoranaista erotusta esimerkiksi kokemuksellisuuden ja visuaalisen aistimisen välille on hyvin hankala tehdä ja tämä tuli ymmärrettyä vasta tutkimusmateriaalia purkaessa. Kategoriat kuitenkin auttoivat paljon tutkimusaineiston purkua ja toimivat ikään kuin suuntaviivoina, joiden avulla materiaalia oli helpompaa tarkastella. Vuorovaikutteisuuteen liittyvät ilmiöt ja ohjaajan roolin tarkastelu toimivat hyvänä rajauksena, sillä tutkimuskysymys oli itsessään liian laaja kandidaatintutkielmaa ajatellen. Tämä tutkielma yhdessä tutkimuskysymyksen kanssa asettavat kuitenkin hyvän pohjan esimerkiksi pro gradu -tutkielmalle.

Otannan pienuudesta huolimatta tutkielmaan päätyi vain osa siitä mitä tilanteet pitivät sisällään. Mielenkiintoista olisi ollut tutkia esimerkiksi sitä, mitä tapahtui tarkastelujen jälkeen; millaisia keskusteluja itse menetelmästä syntyi ja miten tarkastelijat kokivat tilanteet. Menetelmää olisi mielenkiintoista tutkia myös osallistujien henkilökohtaisen kokemuksen näkökulmasta. Myös käytännön näkökulma olisi kiinnostavaa, esimerkiksi miten VTS -ohjaajia koulutetaan. Menetelmän käyttöä tapahtuu nykyään myös kouluissa, joten sitä voisi mennä havainnoimaan

esimerkiksi koululuokkiin. Kiinnostavaa olisi esimerkiksi se, miten VTS -menetelmä toimii kuvataiteen opetuksessa.

Tutkielman tarkoituksena oli tarkastella VTS -menetelmän toimivuutta *Generation* -taidenäyttelyssä Jyväskylän taidemuseo Holvissa. Tarkastelu tapahtui museovierailijoiden osallistuessa VTS -menetelmän käyttöön. Tutkimuskysymys oli: *miten VTS -menetelmä toimii konkreettisesti: millaisia asioita tutkimustilanteesta on havaittavissa?* ja tähän tutkielma vastasi muutamasta näkökulmasta katsoen. Ohjaajan rooli ja sen mukanaan tuoma vastuu menetelmän etenemisessä ja onnistumisessa nousi esiin VTS -tilanteita tarkastellessa. Tutkimuksesta oli havaittavissa voimakkaimmin osallistujien pyrkimys löytää teoksista narratiiveja, tutkia teoksia henkilökohtaisten tuntemusten kautta ja liittää teoksista nousevia tulkintoja ympäröivään maailmaan. VTS -menetelmällä voi olla vaikutusta siihen, millä tavoin ja millainen suhde syntyy taideteoksen ja sen tarkastelijan välille ja täten auttaa ymmärtämään taiteen merkitystä – ainakin yhdestä näkökulmasta.

6 Lähteet

Grönfors M. 2010 Havaintojen teko aineistönkeräyksen menetelmänä. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I*, s.154-170. Jyväskylä: Ps-kustannus.

Housen A. 2001-2002 Aesthetic thought, critical thinking and transfer. *Arts and Learning Research Journal, Vol. 18, No. 1*, 101

Housen A. 1999 Eye of the Beholder: Research, Theory and Practice. *Aesthetic and Art Education: a Transdisciplinary Approach*. Service of Education syyskuu 27-29. Lisbon. Portugal

Jäppinen A. 2016 *VTS ja visuaalinen lukutaito: yhdysvaltalaisten käyttäjien näkemyksiä visuaalisesta lukutaidosta ja sen merkityksistä*. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Pro gradu.

Rauhala H. 2017 *Taide, kieli ja kotoutuminen*. Jyväskylän yliopisto. Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos. Pro gradu.

Yenawine P. 2013. *Visual Thinking Strategies: Using Art to Deepen Learning Across School Disciplines*. Cambridge: Harvard Education Press.

Internetlähteet:

BOTH & Pixels. Amos Andersonin museon virallinen internetsivusto. Haettu osoitteesta <http://amosanderson.fi/fi/nayttelyt/generation-2017-2/>. Luettu tammikuu 2018.

Joel Smith Media. 2018 Visual Thinkin Strategies -menetelmän virallinen internetsivusto. Haettu osoitteesta <https://vtshome.org/research/>. Luettu 22.3.2018.

Jyväskylän kaupunki / Jyväskylän taidemuseo. 2017 Jyväskylän taidemuseon virallinen internetsivusto. Haettu osoitteesta <https://www.jyvaskyla.fi/taidemuseo/vaihtuvatnayttelyt/generation>. Luettu huhtikuu 2018.

7 Liitteet

Kuva 6. Tutkimussuostumus

Henna Heikkinen	Jyväskylä 5.4.2018
Tutkimussuostumus	
<p>Teen opinnäytetyötä kandiditutkielmaa Visual Thinking Strategies (VTS) -menetelmästä Jyväskylän yliopistoon musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitokselle. Tutkimus suoritetaan tutkijan havainnoimalla ja äänittämällä VTS -menetelmän käyttöön liittyvän museovierailutilanteen <i>Generations</i> -taidenäyttelyssä 5.4.2018 Jyväskylän Taidemuseo Holvissa. Tutkimuksen tarkoituksena on avata mitä VTS -tilanteessa konkreettisesti tapahtuu ja millaisia ilmiöitä tutkimustilanteesta on havaittavissa suhteessa VTS -menetelmään pohjautuvaan teoriaan. Tärkeimpänä havainnoinnin kohteena tutkimuksessa on vuorovaikutteisuus ryhmän, ohjaajan ja taideosten välillä. Äänitettyä tallennetta ei julkaista tai esitetä missään. Tutkimustilanteesta nauhoitettu äänite tulee vain tutkijan käyttöön tutkimusaineiston osaksi.</p>	
<p>Tutkimukseen osallistuvien henkilö-, sukupuoli- tai muita henkilökohtaiseen tunnistamiseen liittyviä tietoja ei julkaista tutkimuksen yhteydessä. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Tutkimus julkaistaan Jyväskylän yliopistossa ja JYX-julkaisuarkistossa. Tallenne jää tutkijan omaan arkistoon. Tällä lomakkeella suostun osalliseksi tutkimuksen toteuttamiseen yllä mainituin keinoin (äänitys ja havainnointi).</p>	
☐	
Allekirjoitus	Nimenselvennys